

РОЗДІЛ 2 КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.723

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-3322.58-1.13>

ОСВІТНІЙ ОМБУДСМЕН ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ОСВІТУ

EDUCATIONAL OMBUDSMAN AS AN INSTITUTIONAL GUARANTEE IN THE FIELD OF HUMAN RIGHTS FOR EDUCATION

Алмаші І.М.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри природничо-гуманітарних та інформаційних дисциплін

ДВНЗ «Ужгородський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету»

У цій статті проаналізовано діяльність освітнього омбудсмена як інституційної гарантії у сфері забезпечення права людини на освіту. В контексті сучасних європейських інтеграційних процесів в Україні, розвитку концепції прав людини, реформування законодавства України, еволюції громадянського суспільства важливим є дослідження проблематики освітнього омбудсмена як інституційної гарантії у сфері забезпечення права людини на освіту. Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Натепер питання захисту прав людини в освіті є найактуальнішим для будь-якої демократичної держави. У більшості країн світу є спеціалізовані омбудсмени, повноваження яких повністю чи частково стосуються захисту прав людини у сфері освіти. Роль інституту омбудсмена постійно зростає. На думку автора, слід враховувати той факт, що в державі є окремі групи населення або ж окремі права, реалізація яких для людей і держави має особливе значення, які своєю чергою потребують додаткового захисту. Така потреба призводить до заснування спеціалізованих омбудсменів.

Здійснення державної політики співробітництва у сфері захисту прав людини неможливе без налагодження позитивного діалогу між громадянами та органами державної влади, зміцнення засад громадянського суспільства, забезпечення повної відповідності українського законодавства і практики принципам і нормам Європейського Союзу. Освітній омбудсмен має розробити спеціальні заходи для імплементації європейських стандартів захисту прав людини, брати безпосередню участь у цих процесах, посилювати їх на місцевому рівні, підтримувати ідеї спеціалізованого представництва певних категорій населення на державному рівні.

Освітній омбудсмен є новітньою інституційною гарантією, діяльність якого сприятиме реалізації та захисту порушених освітніх прав людини, є своєрідним інструментом наближення прав людини та захисту цих прав до міжнародних стандартів.

Ключові слова: освітній омбудсмен, спеціалізований омбудсмен, захист права на освіту, порядок та умови звернення до освітнього омбудсмена, захист освітніх прав, скарга про порушення освітніх прав.

The article is devoted to the problems of Educational Ombudsman as an institutional guarantee in the field of human rights for education. In the context of contemporary European integration processes of Ukraine, the development of the concept of human rights, the reform of the legislation of Ukraine, the evolution of civil society, the need to establish the legal status of Educational Ombudsman, important is to research the problems of the Educational Ombudsman as an institutional guarantee in the field of human rights for education. Education is the basis of the intellectual, spiritual, physical and cultural development of the individual, his successful socialization, economic well-being, the key to the development of a society united by shared values and culture, and the state.

Nowadays the issue of the protection of human rights in education is a topical issue for any democratic state. In most countries, there are specialized ombudsmen whose mandate is wholly or partly relevant to the protection of human rights in the field of education. The role of the institute of Ombudsman is constantly growing. According to the author, one should take into account the fact that in the state there are separate population groups or individual rights, the realization of which is of particular importance for people and the state, which in turn need additional protection. Such a need leads to the establishment of specialized ombudsman.

Implementation of the state policy of cooperation in the field of human rights protection is impossible without establishing a positive dialogue between citizens and public authorities, strengthening the principles of civil society. The Educational Ombudsman, as a body of state administration of Ukraine, should develop special measures for the implementation of European standards of human rights protection, participate directly in these processes, strengthen them at the local level, and support the ideas of specialized representation of certain categories of population at the state level.

The Educational Ombudsman is the new institutional warranty, which activities will help to promote and protect violated educational human rights, and is a kind of instrument for bringing human rights closer and protecting them to international standards.

Key words: Educational Ombudsman, specialized ombudsman, protection of the right for education, procedure and conditions for applying to the Educational Ombudsman, protection of educational rights, complaint about violation of educational rights.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України як правової, демократичної та соціальної держави, створення активного громадянського суспільства вагому роль відіграють реформи в галузі освіти. Зміни, розвиток та вдосконалення освітньої галузі на користь суспільства загалом і людини зокрема, відповідність її міжнародним стандартам є і мають залишатися одним із пріоритетних напрямів діяльності держави. З метою захисту прав людини в галузі освіти в Україні запроваджено новітню інституцію – освітнього омбудсмена.

Метою статті є розкриття поняття та статусу освітнього омбудсмена, дослідження порядку та умов звернення, порядку розгляду скарг освітнім омбудсменом, визначення проблем та перспектив у сфері захисту спеціалізованим омбудсменом освітніх прав людини.

Стан дослідження. Окремі питання обраної автором проблематики були предметом дослідження таких науковців, як: Ю.М. Рижук, І.М. Полякова, Ю.С. Палеева, І.М. Чистякова, І.Б. Кривціна, О.В. Марцеляк, Л.О. Лазарева, Ю.М. Тодика.

Виклад основного матеріалу. Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Згідно із Законом України «Про освіту» [1], метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Натепер питання захисту прав людини в освіті є найактуальнішим для будь-якої демократичної держави. У більшості країн світу є спеціалізовані омбудсмени, повноваження яких повністю чи частково стосуються захисту прав людини у сфері освіти. Роль інституту омбудсмена постійно зростає. На думку автора, слід враховувати той факт, що в державі є окремі групи населення або ж окремі права, реалізація яких для людей і держави має особливе значення, які своєю чергою потребують додаткового захисту. Така потреба призводить до заснування спеціалізованих омбудсменів.

Омбудсмен – це складний соціально-правовий феномен, оскільки він є не тільки правовим інститутом чи установою, а й відповідним типом політичної і правової культури, сукупністю суспільних зв'язків і відносин. Шведська модель парламентського контролю за правами людини пройшла значний шлях становлення в різних правових системах і має національну специфіку. Таку специфіку має і українська

модель омбудсмена [2, с. 380]. Перший парламентський омбудсмен був заснований у Швеції в 1809 р. Поняття «омбудсмен» походить від середньовічного шведського слова “ombud”, що означало силу або авторитет. У сучасній мові шведське “ombud” означає особу, яка є перекладачем або представником інших осіб. Згідно з іншим трактуванням термін «омбудсмен» походить від германських племен, де одним із видів покарань, що практикувалися в цих спільнотах, був штраф: сім'я винного виплачувала постраждалій стороні певну суму коштів. Для уникнення спору контроль за процесом збору та виплати коштів покладалася на незалежну особу, що іменувалася омбудсменом, або на давньогрецькій – «той, що збирає штраф». Натепер немає загально визначеного терміна «омбудсмен». Навіть у Швеції, яка по праву вважається родоначальником цього інституту, є декілька значень: представник, агент, делегат, опікун або будь-яка інша особа, яка уповноважена іншими суб'єктами діяти від їхнього імені, слугувати їхнім інтересам [3].

У ст. 73 Закону України «Про освіту» закладено правові основи створення інституту освітнього омбудсмена. Зокрема, зазначено, що з метою забезпечення належних умов для реалізації права особи на освіту в системі освіти діє освітній омбудсмен. Освітній омбудсмен є уповноваженою Кабінетом Міністрів України посадовою особою, на яку покладатиметься виконання завдань щодо захисту прав у сфері освіти. Освітній омбудсмен призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра освіти і науки строком на п'ять років без права повторного призначення.

Освітнім омбудсменом може бути особа, яка є громадянином України, проживає в Україні останні п'ять років, має вищу освіту, досвід роботи у сфері освіти або науки не менш як п'ять років, вільно володіє державною мовою.

Не може бути освітнім омбудсменом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності. Омбудсмен не може займатися підприємницькою діяльністю, обіймати будь-яку іншу оплачувану посаду, виконувати будь-яку іншу оплачувану роботу або отримувати іншу заробітну плату, крім заробітної плати керівника Служби освітнього омбудсмена (за винятком здійснення викладацької, наукової чи творчої діяльності та отримання винагороди за неї), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, що має на меті одержання прибутку. Освітній омбудсмен не може належати до політичних партій, професійних спілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності [4].

Питання про необхідність запровадження спеціалізованого освітнього омбудсмена у навчальних закладах порушувалося ще до моменту запровадження такої посади в Україні. Значущість діяльності освітнього омбудсмена в навчальних закладах підтверджує досвід запровадження вказаного інституту в зарубіжних країнах. Так, наявність вузівського (студентського) омбудсмена вперше була запроваджена в США у 1960-х роках. Натепер такий інститут функціонує в більш як 200 університетах США. Ана-

лізуючи положення студентського омбудсмена, слід зауважити, що більшість його завдань відповідають українській моделі. Основними повноваженнями є: проведення незалежного розгляду скарг про порушення навчального чи виховного процесу в університетах; розслідування за фактом порушення прав студентів, викладачів та службовців закладу; тісна співпраця з іншими підрозділами щодо захисту прав особи. Таким чином, позитивний досвід ефективного функціонування інституту освітнього омбудсмена в зарубіжних країнах переконує в доцільності його реалізації в Україні.

Яскравим прикладом запровадження механізму забезпечення та захисту прав учасників освітнього процесу є введення в дію наказом ректора Положення «Про Омбудсмена з прав студента Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», відповідно до якого омбудсмен з прав студента цього закладу є спеціалізованим омбудсменом, що наділений дорадчими повноваженнями, а також повноваженнями щодо представлення та захисту прав, свобод та інтересів студентів, що навчаються в університеті, незалежно від форми навчання та членства в різних громадських організаціях, а саме: студентів – громадян інших держав; студентів, які навчаються за програмами міжнародної академічної мобільності в навчальних закладах інших держав. Крім того, тут закріплено основні засади діяльності омбудсмена, згідно з якими він: провадить свою діяльність на основі принципів гуманізму, законності, справедливості, неупередженості, об'єктивності, незалежності, доступності, транспарентності, недоторканності приватного життя осіб і конфіденційності відомостей про них. Основними напрямками діяльності визначено: представлення законних інтересів студентів перед адміністрацією університету, в органах місцевого самоврядування [5, с. 157–158].

Щодо повноважень нині діючого освітнього омбудсмена, затверджених Постановою КМУ від 6 червня 2018 р. № 491, відповідно до покладених на нього завдань останній має право:

- розглядати скарги та перевіряти факти, викладені у скаргах, поданих здобувачами освіти, їхніми батьками, законними представниками, а також педагогічними, науково-педагогічними і науковими працівниками;

- отримувати від закладів освіти та органів управління освітою інформацію, необхідну для виконання своїх функцій, у тому числі інформацію з обмеженим доступом;

- здійснювати перевірку заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти, повноту та своєчасність заходів реагування на такі випадки з боку педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, керівництва та засновника закладу освіти;

- аналізувати заходи для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування);

- за результатами проведених перевірок приймати рішення щодо обґрунтованості чи необґрунтованості скарги і на його основі надавати рекомендації закладам освіти та органам управління освітою, повідомляти правоохоронні органи щодо виявлених фактів порушення законодавства;

- безперешкодно у встановленому законом порядку відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти всіх рівнів незалежно від форми власності, а також брати участь в установленому порядку у засіданнях державних органів з питань, що належать до його компетенції;

- звертатися до органів державної влади, правоохоронних органів щодо виявлених фактів порушення права людини на освіту та законодавства у сфері освіти;

- надавати консультації здобувачам освіти, їхнім батькам, законним представникам, а також особам, які навчають;

- представляти інтереси особи у суді.

Забезпечення діяльності освітнього омбудсмена здійснює служба освітнього омбудсмена, порядок діяльності якої визначається положенням про освітнього омбудсмена. Порядок та умови звернення до освітнього омбудсмена затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Аналізуючи повноваження освітнього омбудсмена, слід зазначити, що здобувачами освіти є учні та студенти. Учні, своєю чергою, згідно з Декларацією ООН про права дитини, є дітьми. Омбудсмени з прав дитини (у справах неповнолітніх) з'явилися порівняно недавно. Цьому сприяла Декларація прав дитини, а також інші зусилля ООН у цій сфері. Уперше ця посада була запроваджена в 1981 р. у Норвегії. У 1991 р. запроваджено інститут дитячого омбудсмена в Колумбії. У 1993 р. утворено відомство омбудсмена з прав дитини в Швеції, у 1994 – у Данії, а в 1995 р. – у Ісландії. Необхідність появи омбудсмена пояснюється такими причинами: діти через особливості психічного й фізичного розвитку вимагають особливого підходу, самостійно не можуть захистити свої права і законні інтереси. А отже, омбудсмен із прав дитини має слідкувати за додержанням прав дітей, добиватися справедливого ставлення до дітей, а також сприяти визнанню за дітьми тих прав, які ще не отримали юридичної регламентації. Треба зазначити, що в Україні вже є цей інститут, який певною мірою виконує покладені на нього обов'язки [6, с. 87]. В Україні обов'язки омбудсмена з прав дитини покладені на Уповноваженого Президента з прав дитини. Але між освітнім омбудсменом та Уповноваженим Президента з прав дитини наявна істотна відмінність: різна сфера діяльності. Освітній омбудсмен захищає права здобувачів освіти та інших учасників освітнього процесу.

Україна запровадила інститут омбудсмена нещодавно, останнім часом він стрімко розвивається. Виникають так звані спеціалізовані (альтернативні) омбудсмени, які покликані захищати права окремих категорій громадян [7, с. 139].

Діяльність спеціалізованих омбудсменів торкається таких сфер захисту прав людини, як: захист прав військовослужбовців, захист прав дітей, захист прав засуджених, захист прав осіб похилого віку. Проте відступ від класичних моделей цього інституту, на думку О.В. Марцеляка, не змінює його сутності та основного призначення – відновлення порушених прав громадян, створення аури довіри між громадянами та органами державної влади [8, с. 13].

Здійснення державної політики співробітництва у сфері захисту прав людини неможливе без налагодження позитивного діалогу між громадянами та органами державної влади, зміцнення засад громадянського суспільства, забезпечення повної відповідності українського законодавства і практики принципам і нормам Європейського Союзу. Омбудсмен як орган державного управління України має розробити спеціальні заходи для імплементації європейських стандартів захисту прав людини, брати безпосередню участь у цих процесах, посилювати їх на місцевому рівні, підтримувати ідеї спеціалізованого представництва певних категорій населення на державному рівні. Зауважимо, що фактична ситуація із захистом прав людини в Україні нині не відповідає вимогам міжнародного права, потребує постійного державного регулювання, удосконалення, покращення. Окреме занепокоєння міжнародної спільноти викликає стан дотримання прав окремих категорій населення в Україні. Наявна нормативно-правова та організаційна база діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини не надає такої кількості активних прав, яких було б досить для конкретного впливу на державні органи та посадових осіб з питань попередження порушення прав або відновлення порушених прав осіб, які звернулися по допомогу [9, с. 236].

Необхідність запровадження такої інституції, як освітній омбудсмен, передбачено також у Рекомендаціях СМ/Рес (2018) Комітету міністрів державам-членам про принципи дотримання, захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі [10] від 4 липня 2018 року. Згідно з п. 40 згаданих рекомендацій державам слід активно інвестувати та просувати можливості, які пропонує цифрове середовище для реалізації права дітей на освіту. Держави, де це доречно, також мають забезпечувати дітям та/або їхнім батькам або законним представникам несудові механізми, адміністративні або інші засоби для пошуку засобів правового захисту, наприклад, через дитячих омбудсменів та інші національні правозахисні установи та органи захисту даних. Наявність, адекватність та ефективність цих механізмів для розгляду випадків порушень або зловживання правами дитини в цифровому середовищі має регулярно переглядатися.

Згідно з п. 71 державам, як головному відповідальному суб'єкту, слід вживати відповідних заходів для захисту дітей від порушення прав людини в цифровому середовищі підприємствами та забезпечення доступу дітей до ефективних засобів правового захисту, в тому числі шляхом: 1) реалізації політики

та заходів, спрямованих на заохочення підприємств до створення власних механізмів врегулювання та розгляду скарг у відповідності до критеріїв ефективності, викладених у Керівних принципах ООН щодо бізнесу та прав людини, одночасно гарантуючи, що ці механізми не перешкоджають доступу дитини до державних судових та позасудових механізмів; 2) заохочення підприємств до надання інформації, яка є доступною, відповідною віку та доступною для дитини мовою, про те, як подати скарги та вимагати відшкодування за допомогою механізмів виправлення та подання скарг; 3) вимагаючи, щоб підприємства на своїх платформах або в межах своєї служби надавали легкодоступні способи для будь-якої особи, зокрема дітей, повідомляти про будь-який контент або діяльність, що викликає скарги, і що отримані повідомлення розглядаються ефективно та у прийнятні терміни.

Згідно з п. 84 згаданих Рекомендацій, державам слід залучати всі відповідні зацікавлені сторони, такі як омбудсмени для дітей та інші незалежні правозахисні установи, зацікавлені сторони в галузі освіти, органи захисту даних, підприємства та громадянське суспільство, у тому числі організації, що керують дітьми та молоддю, до розробки, підготовки, впровадження та оцінки національної стратегії або плану дій. Зокрема, держави мають забезпечити, щоб діти отримували консультації та мали повноваження сприяти цим процесам з їх обгрунтованою згодою та відповідно до їх динамічних можливостей. Належну увагу слід приділяти дитячим поглядам. Діти мають бути поінформовані про те, як їхні погляди були враховані та як ці погляди вплинули на процес прийняття рішень. Необхідно забезпечити відповідні ресурси, щоб забезпечити значну участь дітей.

Постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. № 491 затверджено порядок та умови звернення до освітнього омбудсмена. До освітнього омбудсмена зі скаргами про порушення прав у сфері освіти мають право звернутися здобувачі освіти, їхні батьки, законні представники, педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники. Заявник може подати скаргу особисто, а також через уповноважену особу, якщо повноваження зазначеної особи оформлені відповідно до законодавства. Скарга подається протягом року після виявлення порушення прав.

Скарга подається заявником освітньому омбудсмену в письмовій (електронній) формі. Скарга надсилається у письмовій формі на адресу Служби поштою або подається особисто, а в електронній формі – на електронну адресу Служби з використанням засобів електронного зв'язку.

Скарга має бути підписана заявником із зазначенням дати. У скарзі, надісланій в електронній формі, також мають бути зазначені електронна адреса, на яку заявникові може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису під час надсилання скарги в електронній формі не вимагається. Повторні скарги до освітнього омбудсмена від

одного і того самого заявника, з одного і того самого питання не розглядаються.

Скарги розглядаються не довше одного календарного місяця з дня їх надходження. Якщо у місячний строк вирішити порушені у скарзі питання неможливо, встановлюється необхідний для розгляду скарги строк, про що повідомляється заявнику. При цьому загальний строк розгляду скарги становить не більш як 45 календарних днів.

До розгляду скарг можуть залучатися за згодою представники громадськості у порядку, встановленому освітнім омбудсменом. Освітній омбудсмен за результатами попереднього розгляду Службою скарги приймає рішення про обґрунтованість чи необґрунтованість скарги та надає письмову відповідь щодо результатів її розгляду.

Освітній омбудсмен протягом п'яти робочих днів після прийняття рішення про обґрунтованість скарги вживає таких заходів до поновлення та захисту порушених прав заявників:

- надає рекомендації закладам освіти всіх рівнів незалежно від форми власності та підпорядкування, органам управління освітою;

- відвідує органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти всіх рівнів незалежно від форми власності та підпорядкування, а також бере участь в установленому порядку в засіданнях державних органів з питань, що належать до його компетенції;

- звертається до органів державної влади, правоохоронних органів щодо виявлених фактів порушення права людини на освіту та законодавства у сфері освіти;

- надає консультації заявнику;

- представляє інтереси заявника у суді.

Відповідь за результатами розгляду скарги надсилається заявнику Службою за підписом та на бланку освітнього омбудсмена.

Освітній омбудсмен вживає необхідних заходів для поновлення порушених прав людини на освіту та усунення порушень законодавства у сфері освіти органами державної влади, правоохоронними органами, до яких ним було надіслано звернення. Після вжиття заходів до поновлення та захисту порушених прав заявників освітній омбудсмен забезпечує розроблення пропозицій щодо вдосконалення актів законодавства у сфері освіти, усунення причин та умов, що призводять до порушення прав і законних інтересів заявників.

Скарга заявника, надіслана на адресу Служби, копії відповідей на неї та інші супровідні документи щодо її розгляду зберігаються у Службі протягом п'яти років. Розголошення відомостей стосовно заявника та його скарги не дозволяється. Узагальнена інформація про скарги заявників до освітнього омбудсмена оприлюднюється на офіційних вебсайтах Кабінету Міністрів України та МОН.

Першим освітнім омбудсменом 14 серпня 2019 року було призначено Сергія Івановича Горбачова. За його словами: «омбудсмен не є суб'єктом владних повноважень – він не може когось звільнити,

призначити, оголосити догану. За чинним порядком омбудсмен має право звертатися, отримувати інформацію, оприлюднювати, рекомендувати органам державної влади відновити порушені права. Це не міністерство, а суспільна інституція, яка стежить за дотриманням прав і допомагає їх відновити. На мою думку, найголовніше, що може зробити освітній омбудсмен, – це просвітницька робота і допомога у відновленні порушених прав на місцях. Надзвичайно важливо, щоб скарги на порушення прав розглядалися належно – на тому рівні, де їх можна вирішити. Якщо проблема виникає у школі, то першим має ухвалити рішення директор. Якщо він цього не робить, наступний рівень – управління освітою, департамент і т.д. До освітнього омбудсмена скарга має доходити, коли відмовили попередні рівні. І я плекаю надію, що за правильної побудови процесів у закладах освіти і місцевих органах до мене доходитимуть мало скарг. Мій власний досвід показує, що 99% конфліктних ситуацій можна вирішити просто у закладі освіти: потрібно лише не замовчувати проблеми і використовувати всі можливості, які має керівник» [11].

Висновки. Отже, слід зазначити про надзвичайно позитивні зміни, які відбулися в сфері захисту прав людини на освіту. Освітній омбудсмен є новітньою інституційною гарантією, діяльність якого сприятиме реалізації та захисту порушених освітніх прав людини, є своєрідним інструментом наближення прав людини та захисту цих прав до міжнародних стандартів. Разом із тим варто зауважити на певних недоліках. Так, зокрема, освітній омбудсмен надає рекомендації закладам освіти щодо усунення порушень прав людини і вживає певних заходів з цього приводу. На думку автора, варто прийняти закон України про освітнього омбудсмена, в якому конкретизувати рішення і заходи, які спрямовані на усунення порушень прав людини. Крім того, в такому законі доцільно зазначити про обов'язковість виконання закладами освіти рішень омбудсмена, а також вказати, що у питаннях, які належать до компетенції освітнього омбудсмена, участь останнього у засіданнях Кабінету Міністрів України є обов'язковою з вирішальним голосом, а не дорадчою.

Є перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі, зокрема щодо: покращення співпраці органів публічної влади України та неурядових організацій у сфері освіти; розвитку законодавства України з питань освітнього омбудсмена.

Отже, у цій статті охарактеризовано поняття освітнього омбудсмена, проаналізовано завдання та повноваження останнього, визначено суб'єктів, які мають право звертатися до освітнього омбудсмена, розкрито порядок подання скарг та процедуру їх розгляду. Автор приділив увагу також і нормам міжнародного права, які стосуються діяльності освітнього омбудсмена, врахував зарубіжний досвід; зауважив на недоліках у сфері діяльності освітнього омбудсмена та на перспективах розвитку такої інституції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. *Відомості Верховної Ради*, 2017, № 38–39, ст. 380.
2. Конституційне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів. / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 544 с.
3. Рудік О., Лазарєва Л. Інститут спеціалізованого і місцевого омбудсмена як механізм захисту прав людини: зарубіжний досвід. URL: [http://www.dbuara.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03\(10\)/1](http://www.dbuara.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03(10)/1).
4. Деякі питання освітнього омбудсмена : Постанова КМУ від 6 червня 2018 р. № 491. *Урядовий кур'єр* від 27.06.2018 р. № 120.
5. Рижук Ю.М., Полякова І.М. Освітній омбудсмен у системі забезпечення та захисту прав здобувачів освіти. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (16). С. 157–159.
6. Палєєва Ю.С. Спеціалізовані омбудсмени в зарубіжних країнах: досвід для України. *Альманах міжнародного права*. Випуск 7. С. 87–91.
7. Чістякова І.М., Кривдіна І.Б. Інститут омбудсмена в Україні: історико-правовий аспект. *Імплементация і влада*. 2016 р. Випуск 35. С. 139–142.
8. Марцеляк О.В. Міжнародний досвід функціонування деяких спеціалізованих омбудсманів. *Право України*. 2003. № 4. С. 13–17.
9. Лазарєва Л.О. Реформування інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: теоретико-методологічний аспект. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління»*. Випуск 2. 2014. С. 236–239.
10. Рекомендація СМ/Рес (2018)7 Комітету міністрів державам-членам про принципи дотримання, захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі від 4 липня 2018 року. URL: https://mvs.gov.ua/upload/file/rekomendac_ya_schodo_zahistu_d_tey_u_cifrovomu_seredovischi_2018.pdf.
11. Твердь О. «Хочу, щоб освітній омбудсмен став голосом освіти у владі» – велике інтерв'ю із Сергієм Горбачовим. URL: <https://nus.org.ua/articles/hochu-shhob-osvitnij-ombudsmen-stav-golosom-osvity-u-vladi-velyke-interv-yu-zi-sergiyem-gorbachovym/>.